

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Πρὸς ὃ φαμεν, ὅτι πατρότης καὶ πνεύσις ἐν τῷ πατρὶ· ἐατέον γὰρ τὴν πατρότητος ἄλογον ἐπαναδίπλωσιν· οὐ σχέσεις μόνον εἰσὶν, ἀλλὰ καὶ τινα τελειοτάτην ἔχουσι τάξιν. Σχέσεις γὰρ εἰσὶν ὡς ἀναφοραί. Ὡς δὲ προσώπου συστατικαὶ καὶ τελειότητές πῶς 5 εἰσὶν οὐ τῆς φύσεως, ἀλλὰ τοῦ κατ' αὐτὰς ὑφισταμένου προσώπου καὶ ὡςπερ εἶδος ἀτομικόν.

Εἰ δὲ ἐξ ἀμφοῖν τὸ πατρικὸν ὑφίσταται πρόσωπον, ἐκάτερον δὲ τῶν προαγομένων ἐκ μιᾶς τῆς ἀντικειμένης, θαυμαστὸν μὲν ὑπερφυῶς, ἀλλὰ τῆς πίστεώς ἐστὶν ὑπόθεσις, ἣν μετ' εὐλαβείας 10 ἀποδέχεσθαι χρῆ, οὐ λόγῳ ταύτην ἀνθρωπίνῳ διορθουμένους παρανομεῖν εἰς τὰ μέγιστα, καὶ ἵνα μόνον ἐν εἵπωμεν μόνον ὑποστατικὸν τοῦ πατρὸς, τὴν πατρότητα, καὶ οὕτω τὴν προβολὴν ἢ τὴν πνεύσιν κοινοποιήσωμεν τῷ υἱῷ, ἐπεισοδιῶδές τι καὶ παρέλκον αὐτὴν ἀποφαίνειν. Ὅπου γε οὐδὲ τοὺς διδασκάλους εὐρίσκομεν διακεκρι- 15 μένως καὶ ὡς δύο ταῦτα νοοῦντας ἐν τῷ πατρὶ, ἀλλ' ὡς μίαν ὑποστατικὴν ιδιότητα ἢ προσωπικὴν τελειότητα ἀποδιδόντας αὐτῷ τὴν πατρότητα ἢ τὴν καρπογονίαν ἢ τὴν θεογονίαν ἢ τὴν αἰτίαν ἢ τι τῶν λοιπῶν. Οὐδὲ γὰρ εἰκῆ Γρηγόριος τὸ Πατὴρ ὄνομα εἰς γεννήτορα ἀνέπτυξε καὶ προβολέα. Ἐν μὲν γὰρ τῇ πρὸς τὸν 20 υἱὸν παραθέσει δηλοῖ τὸν γεννῶντα· ὅταν δὲ ἀπλῶς λέγεται πατὴρ, ὡς αἴτιον, φησί, τῆς ἐν τῷ υἱῷ καὶ Πνεύματι θεωρουμένης θεότητος ἐκλαμβάνεται· διὰ τοῦτο καὶ μόνος πατὴρ, ἥτοι μόνος αἴτιος καὶ οὐ μετὰ συζυγίας. Ὡς τοίνυν ὑφιστῶσαι τὸ πατρικὸν πρόσωπον πατρότης καὶ προβολῆ, ἃ δὴ κοινῶς αὖθις ὑπὸ τῷ τῆς 25

2. ὃ φαμεν M: ὃ φαμέν Δ   4. τελειοτάτην M: τελειοτάτων Δ   γὰρ εἰσὶν M: γὰρ εἰσὶν Δ   5-6. πῶς εἰσὶν M: πῶς εἰσὶν Δ   10. πίστεώς ἐστὶν M: πίστεως ἐστὶν Δ   11. διορθουμένους M: διορθουμένους Δ   14. ἐπεισοδιῶδές τι M: ἐπεισοδιῶδες τι Δ   21. λέγεται M: λέγεται Δ

πατρότητος, ἢ, εἰ βούλει γε, τῷ τῆς ἀγεννησίας ὀνόματι τὸ πα-
 τρικὸν χαρακτηρίζουσι πρόσωπον, καὶ τελειότητές εἰσι τοῦ πατρι-
 κοῦ τρόπον τινά· οὐ γὰρ μόνον τῆς φύσεως τελειότης ἢ ἐστὶν
 ἀπλῶς ὄτιον, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑποστάσεως ἢ ἐστὶ τόδε τι· διὸ καὶ
 5 ἰδιότητος οἱ διδάσκαλοι τὰς μὲν τῆς θείας καλοῦσι φύσεως, τὰς
 δὲ ἐκάστης τῶν ὑποστάσεων. Ὡς γοῦν τελειότητές τινες οὔσαι αἱ
 ὑποστατικαὶ ἰδιότητες, ἢ εἰσι συστατικαὶ προσώπων καὶ ἀρχαὶ
 τῶν ἐνεργειῶν, εἰσι καὶ τῶν δυνάμεων καὶ προόδων ἔτι, εἴτε τῶν
 ἐνεργητικῶς εἴτε τῶν παθητικῶς νοουμένων. Καὶ οὕτως, εἰ τὸ
 10 πατρικὸν ὑφίστησι πρόσωπον ἐν τῷ ἀκοινωνήτῳ εἶναι ἢ θεογονία
 καὶ ἢ πατρότης καὶ ἢ τῆς θεότητος ἀρχὴ καὶ τὸ αἴτιον καὶ ὃ τι
 βούλοιτό τις τῶν τοιουτοτρόπων, ὧν ἕκαστον σαφηνείας ἕνεκα εἰς
 πατρότητα καὶ πνεῦσιν διαιροῦμεν, τὰς εἰδικῶς λεγομένας διὰ τὰ
 προαγόμενα, ἢ δὲ ὑποστατικὴ ἰδιότης ἀρχὴ τῶν τοῦ προσώπου
 15 ἐνεργειῶν ἐστὶ καὶ δυνάμεων, ἢ τοιάδε πρόσωπόν ἐστι, ἐκείνης
 οὔσης ἀκοινωνήτου, καὶ ταῦτα πάντα ἀκοινωνήτα εἶναι χρή.

Καὶ τῶν μὲν ἰδιοτήτων τῆς φύσεως κοινωνουμένων τοῖς ἐκ
 πατρὸς, ἀσταθές ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι τῷ τρόπῳ διενήνοχε μόνον· καὶ
 τῷ μὲν πατρὶ πηγαίως καὶ ἀναιτίως καὶ τὰ τοιαῦτα· ἀγαθότης
 20 γὰρ καὶ σοφία καὶ δημιουργικὴ δύναμις καὶ τὰ τοιαῦτα ἔν εἰσιν
 ἀριθμῶ ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι μετὰ ταύτης μέντοι
 τῆς εἰρημένης διαφορᾶς, ὅτι ἐκεῖθεν εἰσιν αὐτοῖς συμφυῶς· τῶν
 δὲ τῆς ὑποστάσεως ἰδίων ἀκοινωνήτως ὄντων ἐν τῷ πατρὶ, κόμπος
 ἄλλος καὶ κτύπος μόνον ἐκεῖνα πάντα τὰ ῥήματα, ὅσα συμφο-
 25 ρήσας ἐκτέθεικεν. Ἐνθεν τοι καὶ ὡς ἐληλεγμένα καὶ τοῖς πρόσθεν
 εἰρημένοις ἐατέον ἡμῖν ἐστὶν αὐτὰ, συντομίας φροντίζουσιν.

1. εἰ ἔγραψα: καὶ ΔΜ   2. τελειότητές εἰσι Μ: τελειότητες
 εἰσὶ Δ   4. ἐστὶ Μ: ἐστὶ Δ   6. τελειότητές τινες Μ: τελειότητες
 τινές Δ   18. ἀσταθές ἐστὶν Μ: ἀσταθές ἐστὶν Δ   20. ἐν εἰσιν Μ:
 ἐν εἰσὶν Δ   22. ἐκεῖθεν εἰσιν Μ: ἐκεῖθεν εἰσὶν Δ   25. ἐκτέ-
 θεικεν Μ: ἐκθηκεν Δ   ἐνθεν Μ: ἐνθέν Δ   26. ἐστὶν Μ: ἐστὶν Δ

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Παράγων τοίνυν ὁ πατήρ τὸν υἱὸν δίδωσιν, αὐτῷ τὴν θείαν οὐσίαν καὶ ὄσαι περ αὐτῆς τελειότητες, ὥστε καὶ τὴν γεννητικὴν καὶ τὴν προβλητικὴν ἅμα δύναμιν. Τῆς γὰρ αὐτῆς οὐσίας τὰ πρόσωπα καὶ τὰς αὐτὰς ἔχει δῆπουθεν τελειότητας.

5

ΑΓΓΑΛΙΑΝΟΣ

Ἵπέρευγε. Καὶ πῶς, ὦ θαυμάσιε, γεννητικὸν ἄρα καὶ προβλητικὸν τὸ πρόσωπον τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος; Ἡ ἔσται τι γεννητικὴν δύναμιν ἔχον οὐ γεννητικὸν ἢ γεννητικὸν τι ἔσται ἐν τοῖς θεοῖς, γεννῶν δὲ οὐδέποτε; Ἀλλὰ ψεῦδός ἐστι τὸ καθόλου. 10 Δίδωσι μὲντοι τὴν θείαν οὐσίαν αὐτοῖς ὁ πατήρ καὶ ὄσαι τῆς φύσεως τελειότητες, οὐ μὴν τὴν γεννητικὴν ἢ προβλητικὴν δύναμιν· οὐ γὰρ τε φύσεως ἀπλῶς εἰσι τελειότητες, ἀλλὰ τοῦ πατρικοῦ προσώπου ὡς ιδιότης αὐτοῦ· διὸ καὶ ἀκοινωνήτως εἰσὶν ἐν τῷ πατρὶ, ὡς δέδεικται. Τὰ γὰρ θεοπρεπῆ μόνον ὄλη τῇ θεαρχίᾳ 15 πρόξεσσι, καὶ τὰ ὄλη τῇ θεαρχίᾳ πρόποντα ταῦτ' ἂν εἶεν αἱ θεοπρεπεῖς τελειότητες. Ὅσα δὲ αὖ μὴ ὄλη θεαρχίᾳ πρόξεσσι προσωπικαί εἰσιν ιδιότητες· καὶ ἅπερ ἰδίως ἐνὶ πρόπῳ, οὐκ ἂν τῆς φύσεως λέγοιντο τελειότητες, ἐπεὶ τὰ θεῖα πρόσωπα πάντα αὕτη διαλαμβάνει, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἐν τῷ πρόπῳ εἰσὶν ἐκείνῳ, 20 καὶ οὕτως ἂν εἶεν μᾶλλον προσωπικαί.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐπὶ τῷ 10. Ἐπὶ τῷ 15. Ἐπὶ τῷ 20. Ἐπὶ τῷ 23. Ἐπὶ τῷ 24. Ἐπὶ τῷ 25. Ἐπὶ τῷ 26. Ἐπὶ τῷ 27. Ἐπὶ τῷ 28. Ἐπὶ τῷ 29. Ἐπὶ τῷ 30. Ἐπὶ τῷ 31. Ἐπὶ τῷ 32. Ἐπὶ τῷ 33. Ἐπὶ τῷ 34. Ἐπὶ τῷ 35. Ἐπὶ τῷ 36. Ἐπὶ τῷ 37. Ἐπὶ τῷ 38. Ἐπὶ τῷ 39. Ἐπὶ τῷ 40. Ἐπὶ τῷ 41. Ἐπὶ τῷ 42. Ἐπὶ τῷ 43. Ἐπὶ τῷ 44. Ἐπὶ τῷ 45. Ἐπὶ τῷ 46. Ἐπὶ τῷ 47. Ἐπὶ τῷ 48. Ἐπὶ τῷ 49. Ἐπὶ τῷ 50. Ἐπὶ τῷ 51. Ἐπὶ τῷ 52. Ἐπὶ τῷ 53. Ἐπὶ τῷ 54. Ἐπὶ τῷ 55. Ἐπὶ τῷ 56. Ἐπὶ τῷ 57. Ἐπὶ τῷ 58. Ἐπὶ τῷ 59. Ἐπὶ τῷ 60. Ἐπὶ τῷ 61. Ἐπὶ τῷ 62. Ἐπὶ τῷ 63. Ἐπὶ τῷ 64. Ἐπὶ τῷ 65. Ἐπὶ τῷ 66. Ἐπὶ τῷ 67. Ἐπὶ τῷ 68. Ἐπὶ τῷ 69. Ἐπὶ τῷ 70. Ἐπὶ τῷ 71. Ἐπὶ τῷ 72. Ἐπὶ τῷ 73. Ἐπὶ τῷ 74. Ἐπὶ τῷ 75. Ἐπὶ τῷ 76. Ἐπὶ τῷ 77. Ἐπὶ τῷ 78. Ἐπὶ τῷ 79. Ἐπὶ τῷ 80. Ἐπὶ τῷ 81. Ἐπὶ τῷ 82. Ἐπὶ τῷ 83. Ἐπὶ τῷ 84. Ἐπὶ τῷ 85. Ἐπὶ τῷ 86. Ἐπὶ τῷ 87. Ἐπὶ τῷ 88. Ἐπὶ τῷ 89. Ἐπὶ τῷ 90. Ἐπὶ τῷ 91. Ἐπὶ τῷ 92. Ἐπὶ τῷ 93. Ἐπὶ τῷ 94. Ἐπὶ τῷ 95. Ἐπὶ τῷ 96. Ἐπὶ τῷ 97. Ἐπὶ τῷ 98. Ἐπὶ τῷ 99. Ἐπὶ τῷ 100.

Ἐπὶ τῷ 3. περ ἔγραψα κατὰ σ. 117, 5: πως ΔΜ 7. ἄρα ἔγραψα: ἄρα ΔΜ 9 (δύς). τι Μ: τί Δ 10. ψεῦδός ἐστι Μ: ψεῦδος ἐστὶ Δ 17. πρόξεσσι Μ: πρόξεσι Δ 17-18. προσωπικαί εἰσιν Μ: προσωπικαί εἰσὶν Δ 23. ὡς πατρός σ. 117, 10: λείπουσι ΔΜ

3. περ ἔγραψα κατὰ σ. 117, 5: πως ΔΜ 7. ἄρα ἔγραψα: ἄρα ΔΜ 9 (δύς). τι Μ: τί Δ 10. ψεῦδός ἐστι Μ: ψεῦδος ἐστὶ Δ 17. πρόξεσσι Μ: πρόξεσι Δ 17-18. προσωπικαί εἰσιν Μ: προσωπικαί εἰσὶν Δ 23. ὡς πατρός σ. 117, 10: λείπουσι ΔΜ

γερθαι· προεπινοεῖται γὰρ ὁ πατήρ ἢ πατήρ τοῦ προβολέως ἢ προβολεὺς, ὡς ἐλέγετο.

ΑΓΓΑΛΙΑΝΟΣ

Ἄλλὰ τὸναντίον ἀπέδειξεν ὁ λόγος, ὅτι, τοῦ υἱοῦ προϊόντος
 5 ἐκ τοῦ πατρὸς, ἢ γεννήτωρ ἐστὶν ὁ πατήρ, ἅμα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ
 ἅγιον ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς ὡς προβολέως πρόεισι. Καὶ ἐν τῷ
 πατρὶ μὲν ὁ γεννήτωρ οὐ προεπινοεῖται ἢ ἐν πατρὶ, ἀλλὰ διότι
 τὸν υἱὸν τοῦ Πνεύματος προεπινοοῦμεν ἐκ τῆς τῶν ὀνομάτων ἀκο-
 λουθίας, τοῦ πατρικοῦ τε καὶ υἱικοῦ, συνελκομένης τῆς γενικῆς τοῦ
 10 πατρὸς σημασίας, ἢ σημαίνει τὸν αἴτιον, εἰς τὴν εἰδικὴν, ἢ βού-
 λεται τὸν γεννῶντα. Ἐντεῦθεν καὶ τὸν γεννήτορα τοῦ προβολέως
 προεπινοοῦμεν. Δεῖ γὰρ ὧ πρὸς τὸ ἐπινοούμενον ὁ πατήρ πρόσω-
 πον ἀναφέρεται, τοῦτο καὶ ἐν τῷ πατρὶ προεπινοεῖν ἡμᾶς τοῦ ὧ
 πρὸς τὸ λοιπὸν ἀναφέρεται, ὡς ἂν οικείως πάντα ἀποδίδοιτο κἀν
 15 ταῖς προεπινοαῖς αὐταῖς. Καὶ μηδὲν ἀπᾶδον ταῖς ιδιότησι τῶν
 προσώπων συμβαίνει διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὰ ἅμα ὄντα καὶ προϊ-
 όντα νοεῖν ἅμα καὶ λέγειν, ἀλλ' ἐφεξῆς, ὅς ἐστιν ὁ τρόπος τῆς
 ἡμετέρας νοήσεως, οὐ διὰ τὸ τὴν γεννητικὴν δύναμιν φθάνειν ἐν τῷ
 πατρὶ τελειουμένην τῷ ἔργῳ πρὶν ἂν ἐν αὐτῷ καὶ ἡ προβλητικὴ
 20 ἔργῳ τελειωθῇ. Ὁ δὲ πέπονθε θαυμάσιον οἶον· προεπινοεῖ γὰρ ἐν
 πατρὶ τὴν πατρότητα τῆς προβολῆς, ὡς καὶ ἐν πατρὶ τῷ προτέρῳ
 καὶ ὑστέρῳ διακρινομένας δῆπου, καὶ τάξει τὴν μὲν προηγεῖσθαι,
 τὴν δ' ἐπιγίνεσθαι πιστεύει ἀκολουθῶς τῇ τάξει τῶν δυνάμεων
 καὶ τῶν ἐνεργειῶν κατ' αὐτὸν, ὅπερ ἐξέβαλλεν αὐτὸν εἰς τὸ μηδὲ
 25 ἅμα εἶναι πατρότητα καὶ προβολὴν ἀποραίνεσθαι διὰ τὸ μὴ εὐ-
 σεβῶς ἐκεῖνο τιθέναι· οὐ τί γένοιτ' ἂν χειρόν; ὧ δὴ σύμφωνα
 καὶ τὸ Ὅτε παρήγετο ὁ υἱὸς καὶ τὰ τοιαῦτα, εὐσεβέσιν ἀκοαῖς
 οὐ φορητά. Καὶ γὰρ καὶ ὁ θεῖος ἐν θεολόγοις Γρηγόριος, βιασθεῖς

10. ἢ ἔγραψα: ἢ ΔΜ   14. κἀν Μ: κἀν Δ   17. ὅς ἐστὶν Μ:
 ὅς ἐστὶν Δ

ἀποκρίνασθαι πρὸς τὰς τῶν αἰρετικῶν ἐρωτήσεις, ὡς ἐν τῷ α' δι-
 ἐξεισι τῶν περὶ υἱοῦ, πότε γεγένηται ὁ υἱὸς καὶ πότε τὸ Πνεῦμα
 ἐκπεπόρευται πυνθανομένων, ὑπὲρ τοῦ πότε ἀπεκρίνατο. Εἰ δὲ
 δεῖ τι καὶ νεανικῶς εἰπεῖν, ἔφη "Ὅτε ὁ πατὴρ οὐ γεγένηται καὶ
 "Ὅτε ὁ πατὴρ οὐκ ἐκπεπόρευται, ἀλλὰ γεγένηται ὑπὲρ χρόνον καὶ 5
 ὑπὲρ λόγον. Εἶθ', ὡσπερ τὸν λόγον ἀποδιορθούμενος, ὁμολογεῖ βε-
 βιάσθαι. Τὸ γὰρ "Ὅτε φησὶ καὶ πρὸ τοῦδε καὶ μετὰ ταῦτα καὶ
 ἀπ' ἀρχῆς οὐκ ἄχρονα, κἂν ὅτι μάλιστα βιαζώμεθα.

Εἰ οὖν ἐκεῖνος ὁ τοιοῦτος καὶ τηλικούτος θεολόγος τῷ "Ὅτε χρη-
 σάμενος, καὶ ταῦτα μεθ' ἑτέρων, μεθ' ὧν ἐπὶ πλέον ἀναίρεσιν δηλοῖ 10
 ἢ θέσιν, οὐδ' αὐτῷ θαρρεῖ πόρρω τυγχάνειν αἰτίας, ἐν τῇ τοῦ ὑπὲρ
 χρόνον παραστάσει χρονικὴν ἔμφασιν εἰσαγαγὼν, ὁ παρῶν οὗτος
 θεολόγος τίνι θαρρῶν τῷ "Ὅτε παρήγετο ὁ υἱὸς καὶ τῷ "Ὅτε ὁ
 πατὴρ παράγει τὸ Πνεῦμα καὶ τῷ Πρότερον ὁ πατὴρ παράγει
 τὸν υἱὸν τοῦ Πνεύματος ἐχρήσατο, ἃ σαφέστατα τὰς αἰδίου καὶ 15
 ὑπερχρόνους ἐκείνας προόδους ἐν χρόνῳ γίνεσθαι παριστάνουσιν;
 Ἡ τίς αὐτὸν ἐξαιρήσεται λόγος τοῦ δεινοῦ τούτου ἀσεβήματος,
 χρονικὰς τὰς θείας προόδους, τὴν γέννησιν δῆλα δὴ καὶ τὴν ἐκ-
 πόρευσιν οἷς λέγει τιθέμενος;

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

20

Οὐκοῦν καὶ ὁ υἱὸς, ὅθ' ὁ πατὴρ ὡς προβολεὺς παράγει τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὴν αὐτὴν ἔχων παρὰ [τοῦ] πατρὸς διὰ γεν-
 νήσεως δύναμιν, τὴν προβλητικὴν δῆλα δὴ, συνεπινοηθήσεται τῷ
 πατρὶ πρὸς τὴν τοῦ Πνεύματος πρόοδον, μίαν οὔσαν ἐκ πατρὸς
 δι' υἱοῦ δῆλα δὴ μιᾶ δυνάμει τε καὶ ἀρχῇ, τῇ ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ. 25

6. βεβιάσθαι ἔγραψα: βεβιάσθαι ΔΜ 8. ἀπ' ἀρχῆς ἔγραψα:
 ἀπαρχῆς ΔΜ βιαζώμεθα Δ: βιαζόμεθα Μ 22. ἔχων ἔγραψα
 κατὰ σ. 118, 3: σχέσιν ΔΜ τοῦ προσέθηκα κατὰ σ. 118, 3:
 λείπει ΔΜ 24. πρὸς Μ: πρὸ Δ

ΑΓΓΛΙΑΝΟΣ

Καὶ τίς ἀνάγκη τοῦτο ποιεῖν; Οὔτε γὰρ χρόνος ἐκεῖ μεσιτεύει, οὔτε ἦν φησι προβλητικὴν δύναμιν κοινοποιεῖσθαι τῷ υἱῷ δυνατόν ἐστι, τῆς ιδιότητος οὔσαν τοῦ πατρὸς, ἤδη διὰ τῶν ἁγίων ἀπο-
 5 δέδεικται. Ὅθεν καὶ τὸ Δε' υἱοῦ διαπέπτωκεν αὐτῷ. Οὐ γὰρ δύναται δηλοῦν τὴν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ μίαν ἀρχὴν αἰτίαν τῆς πρό-
 δου τοῦ Πνεύματος.

Πῶς γὰρ ἐπειδὴ οὔτε συναίτιος ὁ υἱὸς εὐρίσκεται καὶ συμπρο-
 बोλεὺς ἢ προβολεὺς τε καὶ αἰτίος, οὔτ' ἀνάγκη τις ἀνωτέρα συν-
 10 αλοιφῆς ἢ δυαρχίας καὶ τῶν ἄλλων δεινῶν τῶν συνεζευγμένων
 τῷ δόγματι; Ὡστε ἄλλο τι βούλεται τὸ Δε' υἱοῦ, οὐ τὴν αἰτίαν
 δηλοῦν. Τί ἔτι;

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Μιᾶ δὴλα δὴ δυνάμει τε καὶ ἀρχῇ, τῇ ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ, ἐν μὲν
 15 ἐκείνῳ πηγαίως οὔση καὶ ἀνάρχως καὶ μὴ παρ' ἄλλου, ἐν δὲ τῷ
 υἱῷ διδομένη διὰ γεννήσεως ἐκ πατρὸς, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἀνάρχου καὶ
 πηγῆς καὶ αἰτίας, ἐξ ἧς ἐκάτερα πρόβεισιν, υἱὸς τε καὶ Πνεῦμα ἅγιον.

ΑΓΓΛΙΑΝΟΣ

Πάντα μὲν οὖν τὰ κοινὰ πατρὶ καὶ υἱῷ κοινὰ καὶ τῷ Πνεύ-
 20 ματι. Καὶ κοινὸν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι τὸ μὴ γεγο-
 νέναι καὶ ἡ θεότης, υἱῷ δὲ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς
 εἶναι· ἦν δ' ἂν κοινὸν τῷ υἱῷ τὸ προβάλλειν, εἰ ἦν καὶ τῷ Πνεύ-
 ματι. Οὐκ ἔστι δὲ, ἀλλ' ἴδιον τῷ πατρὶ· τὰ δὲ ἴδια ἀκοινώνητα.

2. τίς M: τίς Δ ποιεῖν ἔγραψα: ποιεῖ ΔM 3. ἦν φησι M:
 ἦν φησὶ Δ 3-4. δυνατόν ἐστι M: δυνατόν ἐστὶ Δ 9 τίς M:
 τίς Δ 12. Τί M: τί Δ

Ὡστε οὐδὲν αὐτῷ λυσιτελεῖ ὁ διορισμὸς οὗτος τῶν κοινῶν πλήν κόμπου μόνον πρὸς ἑξαπάτην τῶν ἀπλουστέρων.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ὡστε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰκότως ἐκ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι λέγεται δι' υἱοῦ κατὰ τὴν συνεπτυγμένην θεολογίαν. 5

ΑΓΓΑΛΙΑΝΟΣ

Καὶ πῶς συνεπτυγμένη θεολογία τὸ Δι' υἱοῦ; Ἄνεπτυχθη γὰρ ὑπὸ Λατίνων τῷ Ἐξ υἱοῦ, εἶπερ οἱ Λατῖνοι, εὐθυνόμενοι ἐν τῷ Καὶ ἐξ υἱοῦ, ἐπὶ τὸ Δι' υἱοῦ καταφεύγουσι, καὶ τοῦτο ἀπολογία ποιοῦνται τοῦ δόγματος. 10

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ποίαν μὲν τινα καὶ ταύτην καὶ πῶς ἔχουσιν οὐ χρεῖα λέγειν ἐν τῷ παρόντι, καὶ ὅπως παρεξηγοῦνται τῷ Δι' υἱοῦ. Ἄλλ' ἀρκεῖ τοσοῦτον ἐνταῦθα λέγειν, ὅτι ὡς ἐπὶ σαφέστερον τὸ Δι' υἱοῦ καὶ γνωριμώτερον καταφεύγουσι καὶ μᾶλλον ἀνεπτυγμένον. 15

ΑΓΓΑΛΙΑΝΟΣ

Ἡ ἕξεσί σοι λέγειν ἂ βούλει καὶ τὰ ἀνεπτυγμένα συνεπτυγμένα καλεῖν, ἐπειδὴν βουληθῆς, καὶ τούναντίον αὐ; Ἄλλ' ἀρκεῖ ἡμῖν ὁ Κύριλλος δεῖξαι ποῦ τὸ συνεπτυγμένον μᾶλλον ἐστὶν ἔνθα λέγει Τὸ οὐσιωδῶς ἐξ ἀμφοῖν ἢ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ προχέομενον 20

7. τὸ ἔγραψα: τῷ ΔΜ 14 ἐπὶ σαφέστερον ἔγραψα: ἐπισαφέστερον ΔΜ 15. γνωριμώτερον ἔγραψα: γνωριμότερον ΔΜ

18. βουληθῆς Μ: βουληθεὶς Δ 19. μᾶλλον ἐστὶν Μ: μᾶλλον ἐστὶν Δ

Πνεῦμα. Ἡ ὁ Κύριλλος ἠγνόησεν, ἀντὶ τοῦ ἀναπτύσσειν μᾶλλον συμπτύσσω, ἢ ἄλλως δεῖ ἔχειν τὸ δι' υἱοῦ πρὸς τὸ Ἐξ ἀμφοῖν ἢ τὸ καὶ Ἐξ υἱοῦ ἐν τῷ λόγῳ περὶ τῆς αἰδίου προόδου τοῦ Πνεύματος καθ' ὑμᾶς, καὶ ἄλλως ἐν τε περὶ τῆς τοῦ Πνεύματος μεθέξω 5 ξεως ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ γενομένης, περὶ ἧς καὶ ἐκεῖ Κύριλλος πραγματεύεται, τὸ γε εἰς τὸν τοῦ σαφεστέρου καὶ ἀσαφεστέρου λόγον. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν εἰς τοσοῦτον.

Πῶς δὲ καὶ οὐ λέγεται ποτε δι' υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι ἀπλῶς, ὡσπερ καὶ δι' υἱοῦ γεγεννηθῆσθαι τὰ ὄντα λέγεται; Ἡ δῆλον ὅτι 10 ἐκεῖ μὲν εὐσεβὲς ἐστὶ λέγειν μίαν εἶναι δύναμιν δημιουργικὴν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ χώραν ἔχει ὁ διορισμὸς ἐκεῖνος. Καὶ κοινοποιεῖται μὲν ἡ δύναμις τῷ υἱῷ, κοινοποιεῖται δὲ δι' αὐτὸ καὶ τῷ Πνεύματι, καὶ διὰ τοῦτο ἐκ πατρὸς δημιουργηθῆναι λέγεται ἡ κτίσις καὶ ἐξ υἱοῦ καὶ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐν Πνεύματι καὶ ἕκαστον 15 τῶν τριῶν προσώπων δημιουργὸς καὶ ἅμα εἰς πάντων δημιουργὸς, καὶ οὐδὲ ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς ἔχει χώραν λέγειν εἶναι τὴν κτίσιν διὰ τὸ τὴν δύναμιν τοῦ δημιουργεῖν οὐχ ἢ πατρὶ προσήκει τῷ πατρὶ, ἀλλ' ἢ θεῷ, εἰς δὲ θεὸς ἡ Τριάς· ἐνταῦθα δὲ οὐχ οἶόν τε λέγεσθαι μίαν δύναμιν προβλητικὴν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ, μὴ κοι- 20 νὴν οὔσαν καὶ τῷ Πνεύματι· εἴη γὰρ ἂν αὐτὸ ἐτέρας οὐσίας, λειπόμενον τῆς κοινῆς δυνάμεως. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν δεινὸν ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς λέγειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπειδὴ τὸ προβάλλειν ὡσπερ καὶ τὸ γεννᾶν τῷ πατρὶ μόνῳ προσήκει ἢ ἀγεννήτῳ καὶ θεογόνῳ καὶ ἀρχῇ καὶ εἰ τι τοιοῦτον· οὐ γὰρ εἰς αἷτιος, ἢ 25 Τριάς ἔνδον, ἐν τῇ θεότητι δῆλα δὴ ὡς εἰς δημιουργὸς τῆς κτίσεως. Διὰ τοῦτο εἰς αἷτιος, ὁ πατὴρ μόνος· οὐ γὰρ μετὰ συζυγίας κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον. Ἄλλ' οὗτος τὴν ἐναντίαν δήπου τοῖς ἁγίοις φερόμενος

9. Ἡ ἔγραφα: ἢ ΔΜ ὅτι Μ: ὅτι Δ 10. εὐσεβὲς ἐστὶ Μ: εὐσεβὲς ἐστὶ Δ 15. πάντων ἔγραφα: πάντα ΔΜ 23. γεννᾶν Μ: γεννᾶν Δ ἢ ἔγραφα: ἢ ΔΜ

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Οὐδὲ γὰρ ἐκ μόνου πατρὸς, ἵνα μὴ νομίζοιτο ὁ υἱὸς αὐτῷ ἀνόμοιος, μὴ τὰς αὐτὰς ἔχων τελειότητας τῷ πατρὶ καὶ διὰ τοῦτο μὴδ' ὁμοούσιος, ὅπερ οὐδαμῶς ἀπέσκιε τῇ τοῦ Ἀρείου αἵρέσει, τὸν υἱὸν ἀλλοτριούσῃ τῆς θείας φύσεως τοῦ πατρὸς.

5

Μ'ΑΛΛΙΑΝΟΣ

Ἄλλ' ὦ τάν, οὐ τὸν υἱὸν ἡλλοτρίου μόνον τῆς θείας ὁ Ἄρειος φύσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Μακεδόνιος δὲ οὐδὲν ἤττον αἵρετικὸς ἢ ὁ Ἄρειος, περὶ τοῦ Πνεύματος μόνου τοῦτο νοσῶν. Εἰπερ οὖν ἡμεῖς Ἀρειανοὶ καὶ συγχωροῦντες τῷ υἱῷ τὰς τοῦ πα- 10 τρὸς τελειότητας, ἅς ἴσως καὶ φυσικὰς εἶναι πιστεύεις, σοὶ πάντως οὐχ ὀπολείπεται λόγος ᾧ διαδράσεις τὴν Μακεδονίου μανίαν. Ἄλλ' ἡμῖν, εὐλόγους ἀποδιδούσι τοὺς περὶ τούτου λόγους καὶ τῶν ἀγίων κυρουμένους, ἔνεστι ραδίως τὸ ἐγκλημα διαλύσασθαι. Σὺ δὲ, τοιαύτη θέσει ἐνισχημένος καὶ οὕτως ἔχειν οἰόμενος, ὡς 15 ὑποτίθης τοὺς λόγους, οὐχ οἶός τε ἔσῃ ποτὲ τὸν μακεδονισμόν ἐκφυγεῖν.

Αὐτὸς γὰρ ἀπεφήνατο πρότερον, ὡς, ὧν αἱ δυνάμεις διάφοροι, καὶ αὐτὰ ἂν εἶεν ταῖς οὐσίαις διάφορα. Εἰ οὖν ὄντως οἶει δεῖν προσεῖναι τῷ υἱῷ τὰς δυνάμεις καὶ τελειότητας τοῦ πατρὸς, πᾶσα 20 ἀνάγκη προσεῖναι καὶ τῷ Πνεύματι. Εἶτα ἔσται ὁ υἱὸς γεννητικὸς καὶ προβλητικὸς, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα γεννητικὸν καὶ προβλητικὸν, καὶ εἰ μὴ εἰκῆ γεννῶν ἐκάτερον καὶ προβάλλον.

Εἰ δὲ ὁ υἱὸς ἐνεργήσῃ κατὰ τὴν ἐκατέραν, τὸ δὲ Πνεῦμα κατ' οὐδετέραν, ὁ δὲ πατήρ κατ' ἄμφω, ὧν δὲ αἱ ἐνέργειαι διά- 25 φοροὶ καὶ αὐτὰ ἂν εἶη ταῖς οὐσίαις διάφορα, καὶ πολλῷ μᾶλλον

2-3. ἀνόμοιος M: ἀνόμιος Δ   4. μὴδ' M: μὴδ' Δ   7. ἡλ-
λοτρίου M: ἡλοτρίου Δ   16. ἔσῃ M: ἔπῃ Δ

ὡς καὶ τῶν δυνάμεων, ἕνεκά γε τῶν ἐνεργειῶν οὐσῶν, σκόπει, ποῖ τὸ πρᾶγμα ἤξει. Ὡστε οὐ μόνον Μακεδόνιος, ἀλλὰ καὶ Ἄρειος αὐτὸς ἀναπέφηνας, καὶ οὐδεὶς ἐξαιρήσεται σε λόγος τοῦ δεινοῦ τούτου.

- 5 Ἡμεῖς δὲ τό τε γεννᾶν καὶ τὸ προβάλλειν τελειότητος ὑποστατικὰς φαμεν τοῦ πατρικοῦ προσώπου, ὡς τῇ οὐσίᾳ μὴ συνούσας τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἢ ἐστὶν ἐν πατρὶ αὕτη, ιδιότητα αὐτοῦ πρὸς τῶν θεολόγων ἀκούοντες τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ θεογόνον καὶ τὴν καρπογονίαν ἐν οἷς γεννᾶν καὶ προβάλλειν ἐστὶ· καὶ διὰ τοῦτο
- 10 ἀνάγκη μηδέτερον τούτων ἢ γοῦν τὸ γεννᾶν ἢ τὸ προβάλλειν μηδετέρῳ κοινοποιεῖσθαι τῶν ἐξ αὐτοῦ προσώπων, ἀλλ' αὐτῷ μόνῳ προσεῖναι· τὰ γὰρ θεοπρεπῆ πάντα τῇ ὅλῃ θεαρχίᾳ πρόσεστιν. Οἷς συμφώνως Γρηγόριος, κοινὸν λέγων πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι τὸ μὴ γεγονέναι καὶ ἡ θεότης. Καὶ ὁ μέγας
- 15 Ἀθανάσιος ἐν τῷ κατὰ Ἀρειανῶν πρώτῳ Φέρε τοίνυν ἰδῶμεν, φησὶ, τὰ τοῦ πατρὸς, ἵνα καὶ τὴν εἰκόνα ἐπιγνώμεν εἰ αὐτοῦ ἐστὶν. Αἰδιδός ἐστὶν ὁ πατήρ, ἀθάνατος, βασιλεὺς, δυνατὸς, φῶς, παντοκράτωρ, θεὸς, Κύριος, κτίστης καὶ ποιητής. Ταῦτα δεῖ εἶναι ἐν τῇ εἰκόνι, ἵνα ἀληθῶς ὁ τὸν υἱὸν ἐωρακῶς ἴδῃ τὸν πατέρα.
- 20 Εἰ οὖν ἤδειςαν οἱ ἅγιοι ἀκινδύνως ἔχειν τὸ αἷτιον ἢ συναίτιον τῷ πατρὶ πιστεύειν τὸν υἱὸν καὶ ἐκ τούτου περιγίνεσθαι αὐτῷ τὴν ἰσότητα καὶ ὁμοουσιότητα πρὸς τὸν πατέρα, ἐν τισὶν ἄλλοις ἀγῶσι τούτῳ ἂν ἐχρήσαντο ἢ πόθεν ἄλλοθεν ἐν τοῖς κατὰ Νεστορίου λόγοις ἐπεχείρουν ἂν πρότερόν τε καὶ γενναιότερον ἢ ἐκ τούτου;
- 25 Ἀλλ' οὐδαμοῦ τῶν τοιούτων λόγων πολλῶν ὄντων τοιοῦτόν τι εὐρίσκεται, ὁ οὐχ ὡς ἀνίσχυρον παρώφθη, οὐδ' ὡς ἐν παρέργῳ

5 (καὶ κατωτέρω). γεννᾶν Δ: γεννᾶν Μ 5 6. ὑποστατικὰς φαμεν Μ: ὑποστατικὰς φαμέν Δ 6-7. συνούσας Μ: συνούσας Δ 7. ἐστὶν Μ: ἐστὶν Δ 11. μηδετέρῳ ἔγραψα: μηδ' ἑτέρῳ Μ: μηδ' ἑτέρῳ Δ 17. ἐστὶν. Αἰδιδός ἐστὶν Μ: ἐστὶν. αἰδιδός ἐστὶν Δ 20. ἤδειςαν Μ: εἶδισαν Δ 24. γενναιότερον Μ: γενναιότερον Δ 25. τοιοῦτόν τι Μ: τοιοῦτόν τι Δ

τῆς χρείας ὄν. Εἰ γὰρ ἦν ἀληθές, πάντων ἂν ἦν ἰσχυρότερόν τε καὶ προὔργιαίτερον.

Ἄλλα δὲ μυρία τις εὐρήσει ἐν ταῖς τῶν ἁγίων γραφαῖς, ἃ τὸ ὁμοούσιον τῇ ὑπερουσίῳ Τριάδι κατασκευάζουσιν ἀπὸ τῶν θεοπρεπῶν ἀξιωμαίων, κοινῶν ὄντων, οὐδαμῶς δὲ ἀπὸ τῶν ὑποστατικῶν 5
τελειότητων καὶ ιδιοτήτων· οὐ γὰρ πέφυκασιν κοινοποιεῖσθαι. Μᾶλλον μὲν οὖν αἰρέσεων καὶ βλασφημίας ἔδοξεν ἀρχὴ τοῦτο τοῖς ἁγίοις, ὅθεν καὶ πάντες ἀπεπήδησαν τούτου ὡς ἀπὸ πυρός.

Εἰ τοίνυν μόνη πηγὴ τῆς ὑπερουσίου θεότητος ἐστὶν ὁ πατὴρ καὶ ιδιότης αὐτοῦ ἐστὶ τὸ εἶναι ἀρχὴ καὶ αἰτία τῆς ἐν υἱῷ καὶ 10
Πνεύματι θεωρουμένης θεότητος, καὶ μόνος αἴτιος κηρύττεται, ἐξ αὐτοῦ δὲ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα καὶ οὐχ ἐτέρωθεν· ἐκ τοῦ υἱοῦ γὰρ τὸ Πνεῦμα οὐ λέγομεν· δέον οὐδὲν ἐστὶν εὐλογον μὴ νομισθεῖν τις Ἄρειανός, ἐκ τοῦ πατρὸς μόνου λέγων ἐκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα 15
τὸ ἅγιον.

Πῶς γὰρ εἰ καὶ λίαν εὐσεβές καὶ τῇ τῶν διδασκάλων θεολογία σύμφωνον τὸ λεγόμενον; Αὐτὸς δὲ ἄρα ὁ λίαν δεδιώς καὶ ἐκκλίνων τὸ τῆς οὐσίας ἀνόμοιον καὶ λίαν τῷ τοιούτῳ κρημνῷ δι' ὧν ἐπινενόηκας περιπέπτωκας.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

20

Διὰ τοῦτο οἱ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι καὶ ἡ καθολικὴ ζ' σύνοδος ἐκ τοῦ πατρὸς ἀπεφάναντο δι' υἱοῦ τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι Πνεῦμα, οὐχ ὡς αἰτίου τοῦ υἱοῦ ὄντος, οὐδ' ὡς ἀρχῆς ἀπλῶς καὶ προβολέως τῆς τοῦ Πνεύματος ὑποστάσεως, ἀλλ' ὡς ζυναιτίου 25
καὶ ἀρχῆς καὶ ἐξ ἀρχῆς.

3. τις M: τις Δ   9. θεότητος ἐστὶν M: θεότητος ἐστὶν Δ
10. ἐστὶ M: ἐστὶ Δ   12. δὲ ἐστὶ M: δὲ ἐστὶ Δ   13. λέγομεν M: λέγωμεν Δ   οὐδὲν ἐστὶν M: οὐδὲν ἐστὶν Δ   τις M: τις Δ
22. ἀπεφάναντο ἔγραψα κατὰ σ. 119, 8: ἀπεφάναντο ΔM

ΑΓΓΛΙΑΝΟΣ

Καὶ ταῦτα ἐπὶ συκοφαντία τῶν διδασκάλων εἴρηται καὶ τῆς
 ζ' συνόδου. Ἐπεὶ γὰρ οὔτ' ἀρχὴν οὔτε συναίτιον τὸν υἱὸν τοῦ
 ἁγίου Πνεύματος ἐφρόνησαν ἢ εἶπέ τις τῶν ἁγίων, ὡς ἔκ γε τῶν
 5 εἰρημένων ἀποδέδεικται, πῶς οἶόν τ' ἂν ἦν ἐν τῷ Δι' υἱοῦ συναίτιον
 τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν νοεῖν τοῦ ἁγίου Πνεύματος; Ἄλλ' ὅτι μὲν
 τινες τῶν διδασκάλων περὶ τῆς αἰδίου ὑπάρξεως τοῦ Πνεύματος
 θεολογοῦντες τῷ Δι' υἱοῦ ἐχρήσαντο καὶ τίς ἦν ὁ εὐσεβῆς τούτων
 νοῦς, ἄλλοι πρὸ ἡμῶν ἐξηγήσαντο. Χαρίεν δ' ἂν ἦν εἰ Λατῖνοι
 10 αἴτιον ἀπλῶς καὶ ἀρχὴν ἔλεγον τὸν υἱὸν, ἵνα καὶ χειρόν πάντων
 αἰρετικῶν ἐδυσσέβουν. Τοῦτο γὰρ οὐδὲ πλάσις ἐστίν, ἀλλὰ συν-
 αίτιον καὶ ἀρχὴν ἐξ ἀρχῆς φρονοῦντες τὸν υἱὸν ἐλέγχονται κακῶς
 καὶ τοῦτο φρονοῦντες. Ἡ γὰρ τοῦ Γρηγορίου ῥῆσις, Ἡ ἐκ τῆς
 ἀρχῆς ἀρχή, οὐδὲν αὐτοῖς βοηθεῖ, αὐτοῦ τούτου ἐξηγουμένου καὶ
 15 λέγοντος Ἀρχὴν δὲ τῶν ὄλων, ὁ καὶ κυροῦται ἑτέρα τούτου ῥῆσει,
 τῇ Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ πλὴν τῆς αἰτίας. Ἀρχὴν
 δὲ ἐξ ἀρχῆς τὸν υἱὸν τοῦ Πνεύματος οὔτ' αὐτὸς οὔτ' ἄλλος τις
 τῶν θεολόγων εἴρηκεν.

Εἰ μὲν γὰρ ὡμολογεῖτο ἀρχὴ τοῦ Πνεύματος ὁ υἱός, ἦν ἂν
 20 καὶ ἀρχὴ ἐξ ἀρχῆς καὶ συναίτιος ἐπεὶ δὲ οὔτε ἀρχὴ οὔτε αἴτιος
 οὔτε ἄλλο τι τῶν τοιούτων λέγεται· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα τῷ
 πατρὶ μόνῳ προσαρμοστέον, ὁ δὲ υἱὸς μόνος υἱὸς ἐστὶ καὶ μόνος
 καὶ ὄλον υἱός, οὐ μὲν οὐδὲ συναίτιος οὐδὲ ἀρχὴ ἐξ ἀρχῆς ἐν-
 δον ἐν τῇ θεότητι. Μόνος γὰρ αἴτιος ὁ πατὴρ, ἀρχὴ δὲ τῆς κτί-
 25 σεως ὁ υἱὸς κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Οὐδ' ὡς μὴ οἴου τε ὄντος τοῦ πατρὸς μόνου μόνως παράγειν

2. συκοφαντία M: συκοφαντεία Δ   4. εἶπέ M: εἶπε Δ
 18. τις M: τίς Δ   21. τι M: τί Δ   22. υἱός ἐστι M: υἱός
 ἐστὶ Δ   27. τοῦ πατρὸς μόνου ἔγραψα κατὰ σ. 119, 11: μόνον
 τοῦ πατρὸς ΔM

τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἡ γὰρ ἂν οὐδὲ τὸν υἱὸν ἄνευ τινὸς ἐτέρου προσώπου γεννῆσαι μόνος ὁ πατήρ ἠδύνατο οἷς τῆς αὐτῆς ἐστὶ τελειότητος τῶν παραγομένων ἐκάτερον καὶ δυνάμεως. Πατήρ γὰρ αὐτάρκως γεννᾷ τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα προβάλλει τὸ ἅγιον.

ΑΓΓΛΙΑΝΟΣ

5

Ἀπήλλαξας ἡμᾶς πραγμάτων ταῦτα εἰπὼν, ἄνθρωπε· εἰ γὰρ αὐτάρκως ὁ πατήρ γεννᾷ καὶ προβάλλει, οὐκοῦν παρέλκει τὸ καὶ τὸν υἱὸν λέγειν προβάλλειν. Περιστὸν δὲ ἐν τοῖς θεοῖς οὐδὲν, ὅπου γε οὐδὲ ἐν τοῖς φυσικοῖς εἰκῆ τι τιθέναι δεῖ. Εἰ δὲ ἀπὸ τοῦ τῆς δημιουργίας παραδείγματος τὸν λόγον ἀποδώσεις, λέγων, ὅτι ὁ 10 πατήρ αὐτάρκως δημιουργεῖ, λέγεται δὲ ὁμοίως καὶ ἐφ' ἑκατέρω τῶν λοιπῶν προσώπων τὸ δημιουργεῖν, ἀλλὰ ἀκούσεις Ὁ πατήρ, καθὼ ἐστὶ θεὸς, ἔχει ἐν ἑαυτῷ καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ὡσπερ μόνος εἷς καὶ τέλειός ἐστι θεός, οὕτω καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος εἷς καὶ τέλειός ἐστι θεός. Ταῦτό δὲ 15 τοῦτο πιστεύεται ἀπαραλλάκτως καὶ ἐφ' ἑκατέρου τῶν λοιπῶν. Ταῖς γοῦν ιδιότησι διακρίνονται, τῇ δὲ θεότητι ἐν εἰσιν.

Ἐκαστον οὖν τῶν τριῶν προσώπων ἢ θεός ἐστὶ δημιουργὸς ἠνωμένως καὶ ἀχωρίστως τῶν ἄλλων καὶ διὰ τοῦτο αὐτάρκως, διότι ὅλη ἡ θεότης ἐστὶν ἡ δημιουργοῦσα, ἡ τελείως ἐστὶν ἐν ἐκά- 20 στω. Προβάλλει δὲ ὁ πατήρ, οὐχ ἡ θεός, οὐ γὰρ ὅλη ἡ Τριάς, ἀλλ' ἡ πρόσωπόν ἐστιν ἀρχικόν τε καὶ θεογόνον. Εἰ γοῦν μὴ αὐτὸς μόνος προβάλλει, ἀλλὰ μετὰ τινος ἐτέρου προσώπου, οὐκ αὐτάρκως μόνος ἢ, εἰ αὐτάρκως, παρέλκει τὸ λοιπόν· καὶ δῆλον ὅτι μόνος αὐτάρκως γεννᾷ τὸν υἱὸν καὶ κατὰ σέ. 25

1. ἢ ἔγραψα κατὰ σ. 119, 12: ἢ ΜΔ 2 ἐστὶ Μ: ἐστὶ Δ
 9. τι Μ: τὶ Δ 12. ἀκούσεις ἔγραψα: ἀκούσης ΔΜ 13. καθὼ ἐστὶ Μ: καθὼ ἐστὶ Δ 14 (καὶ 15). τέλειός ἐστὶ Μ: τέλειος ἐστὶ Δ
 17. ἐν εἰσιν Μ: ἐν εἰσὶν Δ 18. θεός ἐστὶ Μ: θεὸς ἐστὶ Δ
 22. πρόσωπόν ἐστὶν Μ: πρόσωπον ἐστὶν Δ

Τίς γοῦν ἢ ἀποκλήρωσις ὅτι τὸ Πνεῦμα οὐ μόνος προβάλλει;
 Εἰ δὲ τὰς ἄλλας ὑποθέσεις λέγεις, ἤγουν τὰς προηγῆσεις καὶ
 προεπινοίας, ἔωλοι ἐκεῖναι ἀνάπλασμα τε καινὸν καὶ αἰρέσεων
 ἀρχαὶ ἀπεδείχθησαν. Μᾶλλον μὲν οὖν ἐγὼ φημι, ὡς εἰ γ' ἐγχωρεῖ
 5 καὶ ὡς ἐγχωρεῖ προεπινοίας ἐν τοῖς τοιούτοις εἶναι· καί, ὡςπερ
 ὅταν εἶπω γεννήτορα, προεπινοῶ τὸν γεννῶντα τοῦ προβολέως,
 οὕτω καί, ὅταν εἶπω προβολέα, προεπινοῶ τὸν προβάλλοντα τοῦ
 γεννῶντος. Ἄμα δὲ ἐστὶν ὁ πατήρ γεννήτωρ καὶ προβολεὺς, ὡς
 ἤδη φθάσαντες διὰ τῶν ἁγίων ἀπεδείξαμεν.

10 Ἄλλ' ἐπεὶ ὁ πατήρ οὐχ ἢ πατήρ ἀλλ' ἢ προβολεὺς προβάλλει,
 ὡςπερ, ἐπειδὴν λέγεται Ἐκ πατρὸς ἐκπορεύεται, προεπινοῶ
 τὸν προβολέα, οὐ διὰ τοῦτο δὲ ἀναγκάζομαι καὶ τὸ Πνεῦμα πα-
 τέρα τοῦ υἱοῦ τιθέναι, κοινοποιουμένης τῆς γεννητικῆς αὐτῷ δυνά-
 μεως τοῦ πατρὸς, οὕτως οὐδ' ἐνταῦθα πρόσεστιν ἀνάγκη τις διὰ τὴν
 15 προεπινοίαν τοῦ υἱοῦ προβολέα καὶ αὐτὸν νομίζειν ἢ συναίτιον.

Εἰ μὲν γὰρ ὡς αἴτιος προεπινοεῖται, τοῦτο δεικτέον, τῶν ἁγίων
 λεγόντων, καὶ αὐτίκα ἢ τῆς δυνάμεως κοινωνία ἔψεται, κοινήν
 εἶναι τὴν δύναμιν τοῦ προβάλλειν λεγόντων τινῶν ἁγίων, καὶ αὐ-
 τίκα φανεῖται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Πνεύματος αἴτιος ἢ συναίτιος τῷ
 20 πατρί. Τὸ δὲ προεπινοεῖσθαι οὐκ ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο· οὐ γὰρ, εἰ καὶ
 ὁ πατήρ προεπινοεῖται τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος τῇ τῆς ἀξίας
 τάξει, ἀνάγκη καὶ τὸν υἱὸν οὕτω προεπινοεῖσθαι [τοῦ] Πνεύματος,
 ἕως ἂν μήτε τις τῶν θεολόγων τοῦτο λέγη σαφῶς καὶ λόγος τῆς
 τοιαύτης προεπινοίας ἀποδιδῶται παρ' ἡμῶν κεχωρισμένος τῆς
 25 κατ' αἰτίαν ἀναφορᾶς. Ἔως γὰρ ἂν ἡμεῖς μὲν μὴ ἀδυνατῶμεν
 λόγον διδόναι, ὑμεῖς δὲ οὐκ ἀναγκαίως δεικνύητε, νικῶμεν. Εἰ
 γὰρ ἐκεῖνο μὲν οὐκ ἀνάγκη, τοῦτο δὲ ἐγχωρεῖ, αἱ δὲ ὑποθέσεις

1. τίς M: τίς Δ ἀποκλήρωσις Δ: ἀποπλήρωσις M 3. ἔω-
 λοι M: ἔωλοι Δ 7. τὸν M: τῶν Δ 10. προβάλλει ἔγραψα:
 προβάλλων ΔM 11. ἐπειδὴν M: ἐπειδ' ἂν Δ 14. τίς M:
 τίς Δ 21. παρ' M: πάρ' Δ 22. τοῦ προσέθηκα: λείπει ΔM

τῆς πίστεως πᾶσαι καὶ αἱ γραφαὶ τῶν ἁγίων καὶ αἱ σύνοδοι τῶ ἡμετέρῳ συναγωνίζονται λόγῳ, τοῦτο δὴ καὶ ἐστὶν ἀληθές.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Διὸ καὶ ἀρχοειδῶς μὲν καὶ προηγούμενως, φαίην δ' ἂν καὶ προκαταρκτικῶς καὶ [ἀρχικῶς καὶ] κυρίως ἐκ τοῦ πατρὸς προϊέναι ὁ φησὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐξ υἱοῦ δὲ οὐχ οὕτω, κἂν [καὶ] ἐξ αὐτοῦ τῆ αὐτῆ παραγάγεται δυνάμει καὶ προβολῆ.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Ἴδου καὶ ἕτερον λάκκον ὠρυξε καὶ ἐνέπεσεν εἰς αὐτὸν, τὸ ψαλμικὸν, ἀνακεκαλυμμένη κεφαλῆ, τὸ διττὸν τῆς ἀρχῆς παραδούς. 10 Καὶ πρῶτον μὲν, ὅπως ἐνίων ἀκοᾶς ὑποφθείρη, τὰς τινῶν ἁγίων φωνὰς συμφορήσας προέταξεν, κυρίως καὶ ἀρχικῶς καὶ προκαταρκτικῶς καὶ ἀρχοειδῶς εἰπὼν ἐκ τοῦ πατρὸς προϊέναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἶτ' ἐπήγαγεν Ἐξ υἱοῦ δὲ οὐχ οὕτως.

· Ἄλλ' οἱ ταῦτα εἰπόντες, ὧ βέλτιστε, οὔτε αἴτιον, οὔτε ἀρχὴν, 15 οὔτε συναίτιον, οὔτε προβολέα τὸν υἱὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐδογματίσαν. Ὡστε ταῦτα τὰ ἐπιρρήματα, διαφόρως τισὶ τῶν ἁγίων εἰρημένα, ἀνθ' ἑνός ἐστὶ, τοῦ Μόνως. Καὶ ταῦτὸν ἂν δύναιτο τὸ Κυρίως ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται τῶ Μόνως ἐκ τοῦ πατρὸς ἔχειν τὴν ὑπαρξιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Διὰ γοῦν τῶν τοιούτων ἐπιρ- 20 ρημάτων ἀποκληροῦσι τὸν υἱὸν τῆς τοιαύτης αἰτίας. μόνον τὴν πρὸς τὴν κτίσιν πρόδον τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐξ αὐτοῦ δοξάζοντες, ἣν χρονικὴν ἀποστολὴν εἶποιτε ἂν ὑμεῖς μετὰ τοῦ Θωμᾶ. Σὺ δὲ τὴν ξυνεπτυγμένην ἐκείνων θεολογίαν κατὰ τὸ σοὶ δοκοῦν

2. καὶ ἐστὶν ἔγραφα: καὶ ἐστὶν Δ: καὶ ἐστὶν M 5. ἀρχικῶς καὶ σ. 121, 9: λείπουν ΔM 6. καὶ σ. 121, 11: λείπει ΔM

7. παραγάγεται σ. 121, 11 καὶ M: παράγεται Δ 11. τὰς τινῶν M: τὰς τινῶν Δ 18. ἑνός ἐστὶ M: ἑνός ἐστὶ Δ